

B-1221

1934, 3/4-5

LOS

15 s.

Gustav
Adolfi
Gymn.
aegkiri

2

181162

6879

3/4 (9/10) Jaanuar/Veebruar 1934

III aastakäik

Alois Neumann

L A I N E J A L I N D.

VOOGUDES veeredes
laineke liuglemas
kaugele merele
seirab mu silm.

Temasse syyvin mu
otsivad pilgud ja
sydame kiindumus
vaikne ning hell.

Lainete kohal kuid
linnuke lehvib ja
nendele järele
lennates kaob.

Linnuke, rutta ja
armsale lainele
Sõnumeid, terviseid
minu poelt vii!

Teata tall': Laineke,
igatsev syda süli
kaldal on otarap

EDASI.

Välist ei ole see elu, kui teeme seda ainult, mida te-
gid meie eelisa, vaid me peame minema edasi, looma uut.
Uue loomisel on vaja julgust, kahtlusteta päralehakkamist.
See omadus kuulub noorile; vanad on liig kanged ja ettevaat-
likud, et saada hakkama uutega. Neid seob mingi tugev si-
de vanaga. Häl meelel nad ei taha loobuda sest, kuna see
on jubatungind neile verre, ja sageli nad mõistavad hukka
uued sihid, voelud. Ent noored, kes uljad pille hakkama kõi-
gega, ei pörka tagasi millegi eest. Nad tunnevad oma soonis
ja lihaseis raugematut jõudu ja viivad läbi sagedasti radi-
kaalseid uuendusi.

Edasi, noored! Te päralt on tulevik, nagu seda on ju-
ba harjumus nimetada!

Tänapäeval eriti ja käesoleva sajandi viimaseist
aastakymneist omistatakse noorematele suurimat tähendust
kui kunagi varem. Millest tuleb see? Näib, kui oleksid
uued tõekspidamised hakand idanema. Ja nii see ongi -
lastele ja noorematele pöördakse suurimat tähelepanu,
hoeditsetakse nende arenemise ja vaimu kujunemise eest:
teisalt noorurid avaldavad ise pyvdu, tahet ja ka hiid al-
gatusvõimet. Need omadused on kiiduväärised, kuna nende kand-
ja võib töötada iseseisvalt, algupäraselt. Ta ise leiutab
endale uusi teid töötamiseks, sest midagi pole röövivamat,
väsitavamamat kui töötada olek. Et töötamine tuleb kasuks ini-
mese bioloogilisele eesmärgile, siis iseloomustavad seda
suurmeeste elud kes jõudnud auväärseesse ikka..

Noored, pyvame, teeme kaasa, mis võime, et hinda vhes
Darwiniga: ma olen rahul oma eluga, sest tegin, mis suatsin
- paremini ei oleksvõindma taha!

Edasi!

KULTUURRINGI VIIES NOVELLIVÖISTLUS.

Kultuurringil on saand traditsiooniks korraldada igal
tegevusaastal õppuritele jutustuste võistlus. Käesoleval
aastal toinub see juba viiendat korda.

Lööbund nelja võistlasel on auhindat ylose 10 võist-
lustööd. Auhindu on emandand: Adolf Apalberg II auh., Val-
ter Krekman I ja Iaks II auh., R. Arman II auh., H. Lötter
III auh.

Käesolevas numbris avaldame sisse saadet töö lunastus.

Looni gymnaasiumi fundamentaalraamatukogu Bruno Veros
põhiraamatukogu) ajaloost.

MEIE gymnaasiumi fundamentaalraamatukogu on küll vana-
aid omasuguseid Eestis. Tema leidub praegugi üleüldis sõda-
est ja muist hävinguist hoolimata hulk haruldasi teoseid.
Juba gymnaasiumi asutamise eelpäevil tekkis mõtte asutatava
gymnaasiumi juures avada ka raamatukogu, kuid alles 25 aastat
hiljem teostus see kavatus. Kuulus Rootsi riigikantsler
Erik Oxenstjerna aitas raasa raamatute soetamisel, tema abil
ja toetusel saadi Rootsi tolleaegseist raamatukogudest palju
raamatuid. Samuti aitasid kaasa raamatute muretsemisel ka
õpetajad ja õpilased. Põhja-sõja päevil oli raamatukogu juba
saand koolis tarviliseks õppevahendiks. Tunduvalt suurenes
gymnaasiumi raamatukogu alles Vene aja alul, kuid peamiselt
teoloogilise ja filosoofilise sisuga raamatute näol. Füüsika
ja matemaatika alal hakati rohkem raamatuid muretsema 19. s.
alul. Umbes 1805.a. ymber oli raamatute arv kasvand 500.-ni.
Kubermangu gymnaasiumi algpäevil (1805) alati raamatukogu
järjekindla täiendamiseega, osteti rohkem matemaatika, füüsika
ja loodusloo raamatuid, püüti ka raamatukogu mitte ainult
täiendada, vaid ka ajakohastada. Esimene, kes raamatukogu
põhjalikult korraldas ja esimese põhiraamatu koostas oli
õpetaja Willigerod (1814-1837). R. J. Wiedemann koostas aastal
1840 esimese systemaatilise kataloogi, kuid Krimmi sõda,
mis õige tunduvalt puudutas ka meie Tallinnat ja takistas
koolis mõneks ajaks normaalselt arenevat töökäiku, ähvardas
tuua raamatukogu korraldamistõhe suurt segadust ja kahju: sõ-
ja aastail tuli raamatukogu neli korda ymber paigutada ja
kaks korda veldris hoida, mille tagajärjel kaoteti ja rikuti
palju raamatuid. Siiski koosnes raamatukogu 1856. a. juba
6660 köitest. 1877. a. teosteti põhjalik revisjon ja koosteti
ka tähestikuline kataloog autorite järgi. See korraldustöö
kestis kaks aastat ja teosteti gymnaasiumi õpetaja Hansonil
juhatusel. Selgus, et raamatukogus oli nyüd juba 11268 köit-
det. Venestamise aegjängul kasvas venekeelsete raamatute ja
žurnaalide arv jõudsasti. Sel ajal korraldeti raamatukogu
ymber ja paigutati gymnaasiumi õuel asuvasse ymberohitet
aita (praegune kooliteenija Dimitrievi korteri). Gymnaasiumi
hoone ymberohitamisega 1910.a. sai raamatukogu oma praegused
ruumid. Nagu teada nimetateti meie gymnaasium venestamise aeg-
jängul ymber Keiser Nikolai I gymnaasiumiks. Nikolai gymnaasii
ni fundamentaalraamatukogus ja õpilaste kogus oli 1910. a.
kokku juba 23256 köidet, milline arv hiljem nähtavasti ei

saarenend. Lääsilmasõja aastail takistas sõjategevus suurel määral õppe-tegevust. Lahtipakend revolutsiooni võitluse keeles sai kannatada ka gymnaasiumi raamatukogu, 1917. a. oktoobri kuus lahitud õpetajaõhosa õpilastega võttes kaasa Vennastele ka väärtuselisemaid raamatuid. Suurte poliitiliste muutuste perioodil 1917. ja 1918. a. olid paljud raamatud hävitatud või sattunud kõrvaliste isikute kätte. Nii läks kaotsi suure osa gymnaasiumi vvarandusist evakueerimise, revolutsiooni ja demobilisatsiooni tagajärjel. Selliseid ebastabiilsaid tingimusi ei saanud koolis uus ymberkorraldamiste ajajärk, tekkis vana fundamentaal- ja õpilaste raamatukogu kõrval uus ajakohastatud raamatukogu õpetajate ja teine õpilaste jaoks. See raamatukogu ei kasva kyll mitte nii kiiresti majandusliku surutise tõttu, misvalitsemas nyüd kõigjal, kuid siiski järjekindlalt ja röötab saada kord kaunis kogukaks ja asendamatuks õppevanemlike meie gymnaasiumile. Meie vana fundamentaalraamatukogu aga ei ole mitte surnud, ta elab edasi, pakkudes meie õpetajatele ja keele oskajatele õpilastele ja ka yldse meie haritlastele palju väärtuslikku materjali nende uurimisis; Tartu ylikooli raamatukogu näiteks, on ta viimaseil aastail rikastand paljude väärtuslikumate raamatutega.

Edg. Littover

M Ö T T E D . . .

MUL mõtted kyyrakad
 Kui loopäilsed kadakad,
 Mis noru-päi taulte heidus,
 Kössuten kivide peidus,
 Ei lätvade siile.
 On vananend halliks mul mõtted
 Kui raukade hallvalge juus,
 Jäänd eemalle huilged ja rõõged,
 Kurbtõsised mõtted mul suus.
 Selg tõmbund kyyru
 Ja muutund kangeks ta ammu
 On pikkade aastate rea's,
 Nii mõttedki tardund ses eas,
 Ei pidada suuda ka sammu,
 Uus vanadel haudasid seab.

EOSE ANKEET:

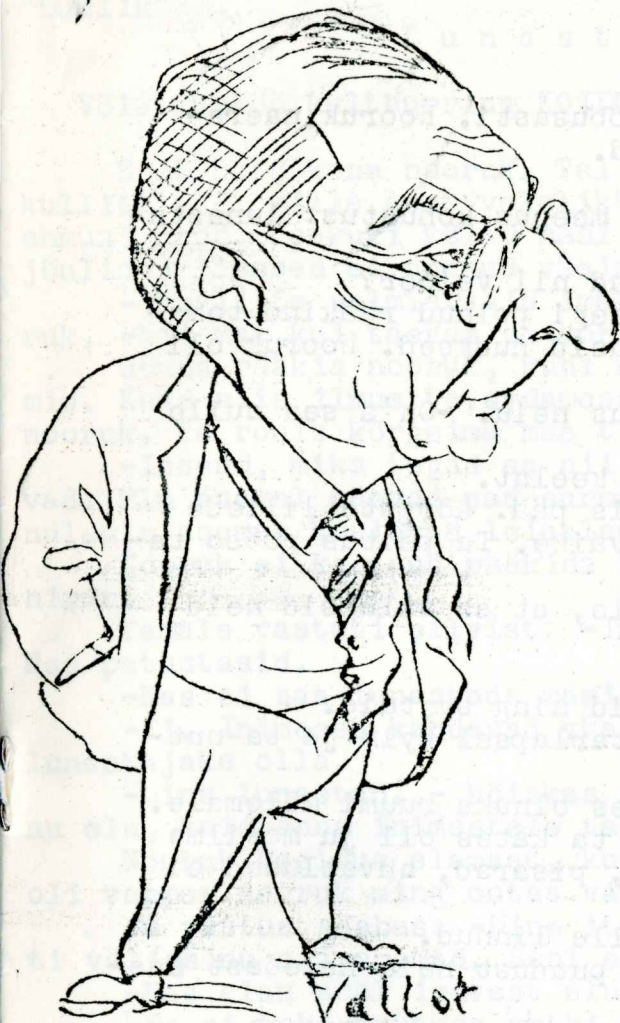
KAS ON TÄNAPÄEVA NOORSOOL
vaimseid huve?

Et jõuda selgusele, kuivõrd on õigustet seltskonnas, ajakirjanduses ja mujal esile kerkind syydistus praegusaja noorsoole, nagu oleks ta vaimsest väheväärtuslik, nagu ei eviks ta vaimseid huve, nagu harrastaks ta valdavas enamuses ainult lõbu- ja kehakultuuri, - selleks pöördus EOSE toimetus trüütud kasvatusteadlaste ja noorsoolaste poole käesoleva ringkysimusega: kas on tänapäeva noorsool vaimseid huve?

N. Kann,
haridus- ja sotsiaalminister, end. Tallinna poeeglaste reaalgümnaasiumi direktor.

Minu arvates ei ole mõtet kõnelda noorsoo vaimsest loidusest. Meie noored on küllaldaste vaimsete huvidega. Nii leiavad paljud noored koolitöö ja igapäevase leivateenistuse kõrval rohkesti aega tegelemiseks omaloominguga, teadusliku uurimisega või võtmiseks osa mitmesuguseist kultuursete sihtidega organisatsioonest.

Kui siiski mõned noored ei pane erilist rõhku oma vaimsele tegevusele, siis on see seletetav pinnapäälsust taotleva ajavaimuga, mis avaldab oma niiveelisevat mõju vanemalle-

Ks matemaatikulist.

gi inimestele.

Anni Varma,
naiskutsekooli direktor.

Mina leian, et meie noortel on siiski küllalt huvi vaimse tegevuse vastu ja tahet töötada vaimseil aladel oma jõu kohaselt. Ja kui ometigi on tulnud ilmsiks mõningaid vaimse huvi languse tunnuseid, siis on see seletetav praeguse raskeolomulise olukorraga ja kergeilmelise ajavaimuga. Etteheiteid noortele teha ei saaks.

August Meikop,
kauaaegne noorsoolane, Y. E. N. Y. keskjuhatus peasekretär.

Kahtlemata on nyydseil nooril vaimseid huve, kuigi teises suunas. Ja mitte vähem kui "vanemaid", kes teatud määral tammuvad kultuurilises kaoses.

Tänapäeva noorus on hästi organiseerit, on immuniseerit pahedele, optimistlik ka tööpuuduses, teadlik ja algatusvõimeline eluraskusis.

Kui vanem põlv elab ainult teatrile, kontsertsaalile, kunstinäitusele, siis nyydisaja noor leiab siinjuures aega ka kinole, raadiole, äriaknale, ajalehele. Kui vanemat põlve huvitasid vaid Bethovenid ja Böcklinid, siis tänapäeva noorte huvi osalised vaimukangelaste kõrval on ka kinotähed, ookeanilendurid, spordikuulsused.

Vorm on muutund, sisu on endine.

Johannes Tederson,
kaitseliidu noorte osakonna päalik.

Täiesti ekslik on arvamine, nagu oleksid meie noored vaimseil väheväärtuslikud, nagu veedaksid nad oma aja ainult lõbutsemise ja sportimisega.

Isiklike tähelepanekute põhjal võin kinnitada, et eriti Eesti poiste seas on vaimsed huvid kõrgel tasemel, kusjuures selle protsent näitab vanusega tõusvat tendentsi. Olgu aga tähendat, et need tähelepanekud on tehtud murdeaaliste noorte keskel. Eesti poisid teotsevad meeleldi vaimseil alal, kuid neid on vaja õigesti ning poiste hingeelu kohaselt juhtida.

Võistlustöö kultuurring KOIDU viiendale novelivõistlusele

ELIAS kord kena nooruk. Tal oli päikeselised juuksed ja kullisilmad, mille eest valelikkus ja õiglusetus põgenesid kui ehmunud naod. Nooruki kõlav hääli ei värisend hirmust, tema jõulised lihased ei tunnud väsimust.

-Tunni! Sa valmistasid imekauni maailma! - ylistas nooruk. -Nii maa kui taevas on võrratud.

Nõnda rääkis nooruk, kuni nägi surmahirna inimeste silmis. Kuid siis ilmus ta sydamesse nukrus. Kuid ta oli julge nooruk. Ta ronis kõrgeima mäe tipule ja hyidis taeva poole:

-Issand, miks tegid sa nii? Vaata, kuidas nad vaevlevad. Elu asemel näevad nad surma, taeva asemel mulda, linnulaulu asemel kuulevad leinalaulu...

Nooruk ei kartnud rääkida tõtt. Ise ta ei tunnud veel hirma.

Temale vastati pilvist: -Inimesed loobusid igavikust. Nad patustasid.

-Kas ei saa lunastada maailma?

-Ei. Inimesed kardavad üksindust. Aga ainult erak võib lunastajaks olla.

-Mina lunastan! - hõiskas nooruk. - Kui tarvis, võta minu elu, kuid anna inimestele tagasi nende naeratused.

Nooruk keeldus elamast, kuni rahvast hirmutab surm. Ta oli vapper nooruk ning ootas vastust.

Ja vastus saabus: -Mina itta ja asu Eedenisse, kust aeti väljajäinu esivanemad. Sääli elad üksinda.

-Kas elan sääli igavest elu? kysis nooruk.

-Sa ei tohi puutuda yhtki elusolevust. Kui veedad vaikuses aasta, lunastad maailma.

Ja läks nooruk itta Eedeni väravaisse. Aga ta oli solvat. Temalt ei nõutud tegusid ega piinu - ta oleks kannud neid meeleldi inimeste hyveks.

Eedeni väravad avanesid ja lasksid läbi nooruki. Rikkalikus aias leidis ta varjulise puu, mille alla istus kavatsusega enne aasta möödumist mitte tõusta.

Möödus päev. Jahedal ööl askeldas unenägudes tänulikk ning rõõmus maailm, kes igavesti lunastet. Nooruki huulid mängis õnnelik naeratus.

Hormikul sädeles lilledel kaste, okstel laulsid linnad.

Liblikad lendasid ning lobisesid lõbusasti, Nooruk naeratas õnnelikult: ilus oli Jumala aed.

Korraga kuulis tühälitsust.

Nooruk tahtis tõsta pää, kuid meenus kohustus: lunastada maailm!

-Miks sa kardad mind? Miks oled nii veider?

Nooruk tahtis näha ta nägu. Keegi polnud rääkind temaga nii õrnalt... Hää! vaikis, kostusid nuuksed. Nooruk oli karm, sydameetu.

-Miks ei vaata sa mind? nuuksus neiu. -On's see sulle keelat?

Nooruk mõtles: vaatamist pole keelat.

Ta oli julge nooruk ning tõstis pää. Kõrgete lillede seas seisev tytarlaps oli arglik, väike. Ta peitus põõsa taha ja ytles kartlikult:

-Tahaksin panna käed su silmidele, et sa siluksid neid ripsmeiga...

Nooruk vaid naeratas.

Tytarlaps jätkas soove, veidraid ning süttuid.

Nii möödus päev. Öhtul oli tytarlapsel külm ja ta nuttis jällegi.

Noorukil oli soe mantel, milles oluks ruumi mõlemale.

Nooruk peoga kutsus teda, ent ta kätes oli ju maailma saatatus. Ta langetas silmad. Palved, pisarad, ahvatlused ei eksitand teda...

Õo kadus. Hommikul laulsid jälle linnud.

Kuid oli igav. Nooruke tundis puudust neiu heledast naerust. Tytarlaps magas veel.

Nooruk tõusis rohu rypest ja lähenes roosipõõsalle, mille taga uinus neid. Poolavat olid tema huuled... Nooruk kummardus ta näo üle. Tahtis mällu jätta iga joonekese. Kahjuks ei näind silmi. Arvatavasti on need sinised.

Vaevalt jõudis ta seda mõelda, kui avanesid laud ja sädeles kaks sinist tulukest.

-Ometi viimaks! Naeratus mängles nooruki näol.

-Kummardu mulle lähemale!...

Saledad käed sirutusid nooruki poole.

-Tahan hingata su põsele.

Nooruk kavatses eemalduda: tema käsis oli maailma saatatus. Aga ta oli julge nooruk. Ta sulges poolavat suu tulise suudlusega...

Korraga kõmises taevast kohutav karje:

-Mida sa teed, meeletu? Sa hukkad maailma!

Hooruk oli julge ja lõpetas suuduse, milles polnud sur-

Sis tõe ta pää ning hydia:

--Issand, maailm on lunastet. ta vaab vaid armastust!

Alois Neumann

P Y H A P Ä E V.

TORNIELLAD löövad vaikselt.
Kirikust nad kõlavad
Yle metsa, oru, põllu...
Kõigi kõrvus kõmavad.

Rahvas tõttab kirikusse
Taeustaati tänama,
Et taigapäevast leiba
Annud mullu, tänavu.

Orel mängib, rahvas laulab.
Õpetaja jutlustab.
Nukkervaikne paljepomin
Kahetsusest jutustab.

Rahvas tõttab hardalt koju,
Sydametes lohutus,
Patuvabaks uueks eluks
Töötused ning kohustus.

aga lubadusi hoidma
Inime on oimetu,
Sest ta meeli nyriks muljub
argipäeva toimetus.

Indiviid kirjandusliku teose keskpunktis. J. Kalmus.
(Tähtend pikemast tööst.)

Ykski kultuuriline nähe pole suutnud kujutada inimese psyhhet nii veetlevalt, kui seda on teind kirjandus. ykski kunst pole andnud nii indiviidi kui ka massi eluavaldu-sist, taotlusist ja tundeist mitmekesisemat ning sügavamat pilti. Kirjanduses avaldub kaasaja syye, kogu tema olemus. Tõsi küll, kirjandus on eelkõige kunst, mis on teataval mää-ral tõsielust irdund, kuid konkreetsuse-tunne on siiski nii-võrd tugev, et sellest ei vabane ei kirjanik ega lugeja. Kirjandus peegeldab kõigepäält elu, - seda elu, mida kõikjal pyytakse tunda ja mõista. Kuid kirjandus ei ole ainult koopiat elust, vaid ta on ka selle analyyis ja mõistmine. Raamat - see on tihendat elu, valat kunstilisse vormi.

Mis on aga elu? Seda mõistet ilma "inimeseta" ei näi kahekymmendal sajandil olevat. Tänapäeval, mil inimene on saand kõige alguseks ja lõpuks, mil peagu kõik nähtused on seotud inimesga, mil mõiste "inimene" näib täitvat kogu maailma, ei oska elu inimeseta kujutada ette. Kõikjal tanetakse näha inimest, ning ta näib olevat kõikjal. Kas see on voo-rus või ebavoorus, kas see on evolutsioon või degeneratsi-oon - ei julge seda ütelda. Võibolla peitub selles mõlema sugemeid.

Pyyd kujutada ning tõsta esile inimest, on vallutand ka kirjanduse. Ning siin, õnnelikul kombel, on see motiiv saand positiivseks teguriks kirjanduse arenemisele. Vähe sellest, et kujutetakse inimest (sest inimene kui niisugu-ne pole keegi muu kui "kariloom"), vaid aristokreatsemaks võtteks kirjanduses on saand "indiviidi" kujutamine, ning seda õigustetult. Mis olekski kirjandus ilma esiletungivate suurkujuteta? Kui kaua pysiks kirjanduslik suurteos, kui te-mas ei oleks meeldesõõbivat keskkuju, inimlike tunnete ja ideede omapäraselt kehastet kandjat? Teatava liialdusega öeldud - säärane teos eksisteerib küll ajas ja ruumis, s.t. ta on olémas, kuid ta pole võitnud kohta inimeste teadvuses. Odysseus, Don Quijote, Faust - nad elavad kõikjal nagu polekski nende jaoks teost; nad näivad elavat omaette elu. Neid ymbritsev miljöö, ning teos ise kui kompositsioonilis-te võtete kogu, ymbritseb neid kui udune raam; ning näib, nagu võiksid nad iga silmapilk sellest raamist astuda välja, ning saada tõeliselt elavaiks. "maailmakirjanduse meistri-teosed pysivad oma kujudes," lausub Hugo Raudsepp oma essees

Mait Metsanurga yle. Kuid seda väidet võib laiendada ka üksikute maade kirjandusile: igarahuse kirjanduslikud stunde- teosed elavad lugejate sydämeis oma kujutoga. Nii ka Eesti kirjanduses on rida teoseid, mis on tähelepandavad ning "sõ- rematud" omapäraste ja haaravate keskkujude tõttu. Kaitse- sanurk lõi esimesena sellise kaju oma romaanis "Vahesaare- Villon". Kuid ymbrus on selles romaanis siiski veel niivõrd- pääletykkiv, et kujutetav tüüp ei suuda entale tõmmata tõi- tähelepanu. Selles suhtes annab Fr. Tuglas oma romaanis "Fe- lix Ormusson" meelesöövivama psühholoogilise tüüpi. Siin juures jääb Felix Ormussoni päätegelase maine isik küll pisut abstr- aktseks, kuid seda huvitavam on temas psühholoogiline tüüp.

"Felix Ormussonile" järgnes M. Metsanurga romaan "Tee- vet Soovere" oma haruldaselt algupärase päätegelasega. Tei- ne Metsanurga isiku-romaan "Jäljetu haud" pole suutnud vöi- ta suurt populaarsust oma liig komplitseerit psühholoogilise ainekujutuse tõttu. Kuid kõige omapärasema, kuigi vöib ol- la mitte kõige algupärasema, kaju lõi Aug. Gailit omapärase- selt poetilises romaanis "Toomas Nipernaadi". Kõige ilmes- tavama kujutuse annab isikust karrikatuur; Toomas Nipernaadi on kirjanduslik karrikatuur. Kuid Nipernaadi pole kaugelt- ki nii skitseerit, kui seda on karrikatuur. Nipernaadi küh- ta vöib öelda paradoksaalse lause: ta pole inimene, vaid tüüp. Maailmakirjanduses on Nipernaadi sugulane suure His- paania ryytli Don Quijotega. See mida Don Quijote on maail- makirjandusele, seda on Toomas Nipernaadi meile.

T U U L.

N. Gryn.

T O R E oled sa tuul, yksköik siis kust sa ka ei tule. Tuled sa talvel kirdest, kui kylmas taevas siruvad tähed, nõelud sa läbi igast riidest, sunnid tõmbuma rohkem kasukas- se, lööma palitukraegi yles ja kiirendama sammu. Kui sa kee- rutad pikki tänavat tuhkiat lund, ah kui hää on lasta saaga tulla vastu õhetavat nägu, ah kui hää on lasta jahutada enda palavikulist laupa. Ent kui sa vahest juhtud põue põue- ma, hoclimata igast varjamisest, siis jookseb selga nõõne alla kylm värin, mis sunnib end veel rohkem kasukasse varjama.

Kui sa aga teed järsu - peagu täispöörde ja hakkad puhuma ägedasti lõõtsudes edelast, siis, siis asub rinda mingi ebamäärane tunne lähenevast kevadest. Pea on see paitav tuul sulama pannud lume ja pea on teed kõikjal loikudega kaetud. Vanad käivad ringi hädiste nägudega nina punetades nohust, kuna noored häätujuuliselt tõstavad pää, lastes puhuda näkku kevadtuulele. On ju nemadki osa kevadest.

Kevadtuul - too äratub hinges mingi seletamatu igatsuse kauguste järele. Tahaks ära myyride vahelt, tahaks sinna kaugusesse kus sinavad metsad. Igatsusega vaatad mererannas jääst vabanevat mett ja tunned meretuult - midagi nagu kutsub eemale - aga ... Igatsusega seisad jõe kaldal ja vaatled-allavoolu libisevaid jäätykke - tahaks nagu yhes, et jõuda kuhugi. Kuhugi? Too kuhugi veetleb, kutsub, hyiab, ent ta on liig ebamäärane meile, 20. sajandi inimesile.

Maa tahenedes tundub aga too tuul veel pehmemana, eriti kui ta puhub lõunast. Örnalt - örnalt libiseb ta yle maa. Siis nagu enam ei tahakski kuhugi, tahaks vaid viskuda maha, käed pea alla ja vaadelda sinist taevast.

Suvel oled sa tuul aga raske igasugusist lõhnust. Juba tood sa põllult valmiva vilja magusat lõhna, juba kannad

kuskilt aiast lõhnu igasuguseilt rooselt. Samas aga hällitad tihedat teeveeres kasvavat rukist, mis kahiseb nii omapäraselt.

Sygisel, aga, kui sa tormad vihisedes põlisesse laande, nii et puud oigavad, ah, siis tahaks sinuga koos mässata. Tahaks purustada kõik selle, mis madal, alatu, vilets, et ehitada uut. Tahaks lõhkuda. Ent samas, kui sa õhtul vilistad korstnas ja kolistad akende taga, siis tahaks istuda kamina ees nii mugavalt, soojalt, endasse tõmbununa, vahetada vaid mõni üksik sõna kõrvalistujaga ja edasi vahtida tulle.

Tore on olla sygisel rannas kui sa oled yles kihutand suured veehulgad, mis myrisedes tormavad vastu kallast ja säääl purunevad tuhandeiks piiskadeks. Ah, kuid igatcesin kord jääda randa terveks sygiseks, jälginaks sygistorme, ent...

Ja taas on jälle talv selles aja igaveses ringkäigus.

Joh. Kalmus.

T u r g e n e v i l e .

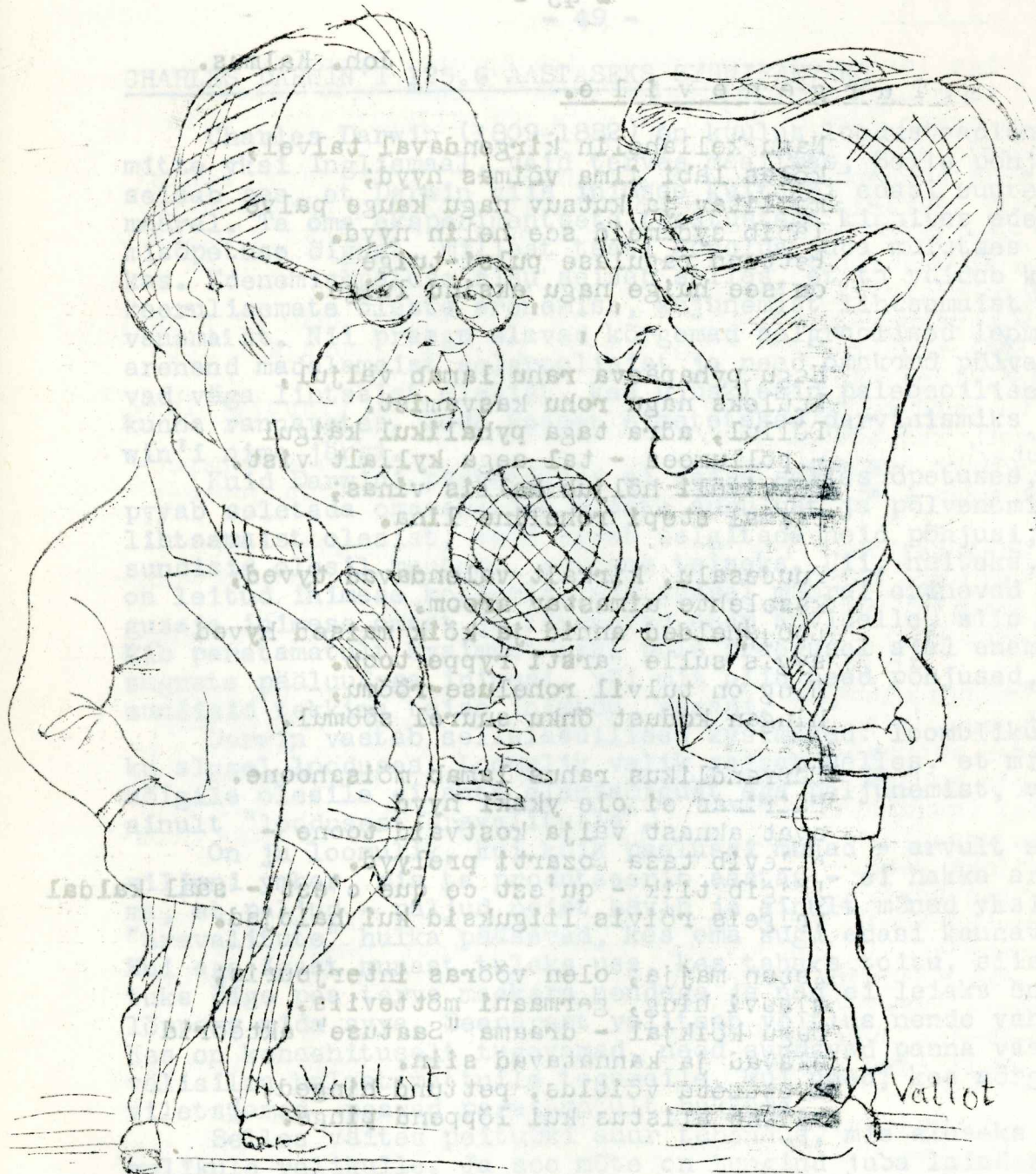
Nagu kellahelin kirgendaval talvel,
kõlas läbi ilma võimas hyyd;
maelitav ja kutsuv nagu kaugel palve
läbib sydameid see helin nyyd.
Pettund pagulase pulsi-tuige
on see huige nagu eksind luige.

Nagu pyhapäeva rahu lamab väljul,
kuuleks nagu rohu kasvamist.
Põllul, adra taga pyhalikul käigul
- põllumees - tal aega kyllalt vist.
Rukkiväli hõljub hallis viinas;
taamal stepi roheline lina.

Puudesalu, kirkalt valendavad tyved,
kaselehte uimastav aroom.
Loojahelded annid ja kõik maised hyved
sygis sulle arsti ryppe toob.
Hing on tulvil roheluse-rõõmu,
hingan kodust õhku suurel sõõmul.

Härrandlikus rahu lamab mõisahoone.
Häirimas ei ole ükski hyyd
avat aknast välja kostvaid toone -
- levib tasa Mozarti prelyyd.
Jäigib tiik - qu'est ce que c'est - säääl kaldal
valgeis rõivis liiguksid kui haldjad.

Astun majja; olen võõras interjeuris;
sleavi hing, germaani mõtteviis.
Nagu kõikjal - draama "Saatus" aktöörid
elavad ja kannatavad siin.
Lootusetu võitlus, pettund hinged,
vaikne alistus kui lõppend pinge.

MEIE TÄHETARGAD.

Seda on aga raske teha praeguses väga aatevaeses keskuses. 16-18 aastaselts kaldub suurem osa noori ymbruskunna mõjutusel vaimseilt huvialadelt kõrvale, mida aga tuleks püüda vältida. Paraku ei saa noori isoleerida elust ja ta mõjust. Noorte vaimuelu eestvedajate leidmine on raske, kuni kord noorsoost endast võrsub järjest paremaid juhte. Senikaua aga peab arusaamisega suhtuma neile kõrvalekalduvatele, mis paiguti halvavad noorte vaimset järjekindlust.

- Minu seisukoht on, et Eesti poisid pole mingil tingimisel ilma vaimsete huvideta. Usun, et sama on maksev ka tydrukute kohta täiel määral. Kuid ka need vajavad sõbralikku ja teadlikku näpunäidet.

Roland Oolep,

EKRÄVE-Liidu juhatusliige, Y.E.N.Y. spordikesktoimkonna liige.

Ei saa kujutada ette yldse noorust, kes ei tegeleks kõigil aladel, millised vähegi noorusele kättesaadavad. See- ga noored puutuvad paratamatult kokku vaimsete kysimustega ja löövad siin jõudumööda kaasa.

Olen pannud tähele, et noorsugu väga elavalt jälgib muusikalisi sündmusi, kirjanduslikke ettevõtteid ja püüab ise end arendada neil aladel. Ka teatrit kylastavad noored innukalt, nii et võib õigusega nentida noorsoo huvi kunstielu vastu.

Eelteodu põhjal leian olevat põhjendamata syydistused vanemate tegelaste poolt, kes alahindavad noorsoo vaimseid püüdeid.

K Õ N E L E V K A N A.

Ilmar Potkur

Põllumehe Juhan Juurikal oli tore talu, vägevad põllud, rammusad lojused. Kasvatas pekisigu ja turgutas võilehmi, võttis vastu pteemiaid ning litsentse.

Kõik tooted ning saadused saatis peremees linna, aga munad jättis nagu kogemata koju ja mahutas oma kõhukõpasse. Ei hurjutand teda alandlik perenaine, ei kadestand teda tema mad teenijad, ehkki vaatasid vesise suuga päält ja piidid

pina soolasilkudega.

Aga yhel päeval tegi kavalpea sulane, too Jussi-vennal, sääski munadest juttu.

-Sa peremees oled küll kaunis vänge töömees, aga ometigi igavene äbarik ärimehena. Helbid ise heast paremast munanaturkest nahka, ehkki linnas saaks nende eest päris hinge-hinda.

Neelas peremees alla rasvase härjasilma, sygas mõnuldos kukalt ja rääkis: -Veart mõtted sul peas, va sulasesunnik. Tarvis tõesti hakata silku pistma, et jääks alles need munavirnad. Munad läkitame lihavõtteks linna ja pistame muudkui uusi raharäbalaid tasku.

Ja kogusid Juhan Juurika ymmardajad kolm nädalat hoolsasti mune kaagutajate pesadest, kuni kerkis sahvri riiulile paarisajaline munadelasu. Peremees hiilis küll mõnikord salaja shvrissse, jõi tyhjaks paar toorest muna, aga see vähendas ainult pisut munade hulka.

Paar nädalat enne kevadpyhi laoti munad kasti, ja sulane Juss pidi minema neid linna turule myytama. Enne aga sepp pitses ta peremhega naiste teadmata sellise salanõu: Juss lubas peita paarkymmend muna metsas kokkulepit kohta, kus peremees valmistab nad endale salamahti maiusroaks. Vastutasuks tõhtis sulane linnas myygirahast natuke napsitada.

Sulasevigur Juss aga myys munad vaheltkauplejale ja suundus otsemat teed kõrtsi, kus vinditas paar päeva, hullas linnameestega, jandas linnanaistega ja sõitis lõpuks koju - rahast legedama. Hea nõu, nagu Seldakse, oli kallis, seepärast Juss väenas kohu teed oma pääd, kuni oligi valmis luulejutt.

-Õnne oli mul hullupööra - seletas Juss kodus - münade eest sain kohutavate hinda. Aga peale selle oli linnaskäigust muudki kasu: tehti tuttavaks välismaa imearsti Hai-Tsihhiga. See saks nihuke naljasell, paneb kõik loomadki inimese moodi kõnelema. Oli teisel seal üks koerakrants, see juba rääkisgi saksa keelt.

-Ära sa luiska kedagi - manitses peramees - oma joobnud poega!

-Sa peremees ära karga siin oma häätelijale ninna yhti-gi. Teen su lojustest veel targad provessorid. Rääkisingi tollele Hai-Tsihhile, et meil siin talus arukas kana, lapsed

hyavad toist Tibuks. Imearst käskiski teise tuma linna juure õppima. Kui kana oskab juba kõneleda, siis saab selle selgeks teha, näisugust toitu ta kõige rohkem vajab. Ja kui seda kana toita ta enda näpunäidete järgi, siis hakkab munema kohe viis muna päevas. Mõttele omati, viis muna päevas ja munad on nyyd koledal kombel hinnas!

-Päris muinasjuttu puhud mulle. Kana nyyd mõni kõneleja! Ja palju see üks kana ikkagi jõuab muneda.

-Aga kui selline tark kana panna hauduma, siis saame neid rääkijaid juba terve trobikonna. Viimaks sigineb neid tulusaid linnukesi ehk nii palju, et ei mahugi enam kana-kuuti. Igatahes sattusime kokku toreda õnnega.

-Kõik võib ju olla. Aga miks teised talumehed pole kohand seesugust õnne?

-Rohkem nihukesi rääkimapanejaid imearste polegi. See aga peatub meie maal lyhikest aega. Alguses ei tahtnud mind jutulegi võtta. Kuid maksin talle vägisi munade raha avanse siks. Lubas siis teha meie Tibust kõnekana, ja koguni nädala ajaga.

Rääkis ja seletas sulane-vingerpuss, kuni kergeusklik peremees võttiski asja tõena. Otsusteti saata sulane tagasi linna, andes kaasa talu parim kana, nädalane söögipoon ja lisaks natuke napsirahagi.

Laskis sulane linnas tappa tolle kana, teha temast muna praes. Sõi Juss linnasakste võorastemajas kanapraadi ja ryypas peenikest viina. Kulutas kähku läbi oma rahad ja tuli tagasi maale.

-Kulla peremees - kõneles kaval sulane - too imearst Haisihh teatab sulle, et meie kanast saab suurepärase sõnakunstnik. Aga operatsiooni läbiviimiseks puudub veel kolmkymmend krooni. Selle raha järele saatis mind vastutulelik Haisihh.

-Veel kolmkymmend krooni! See kana läheb mul tõesti kalliks maksma...

Aga Juhan Juurikal oli kahju oma kana juures alat operatsiooni lasta pooleli jätta, seepärast ta andiski sulase käsutusse nõutud summa.

Järgmisel hommikul oli Juss jälle kadund ja kolm päeva läamendas ta päälinna kõrtsides. Neljandal aga ilmus ta uuesti maale tallu.

E K S I T U S.

Kõige levinenum nähe peagu iga õppuri juures on see, et kui ta midagi ei oska, siis peab ta kahe eest hoiduma. Ja seda oskab Peeter Kobin ka väga põhjalikult, sest evib vabandanisideid lugematu is variatsioonēs.

Kuid täna on säärane isesugune päev, mil Peeter Kobin nal näib vastamisest pääsmine täiesti võimatu, mistõttu ta teeb ükskõikse näoilme, jätab kõik seaduse hoolēks ning jääb ootama nõrka. Päälegi õpetaja, kelle alt Peeter Kobin on alati puhtalt välja tulnud, mainis tunni alul:

-Vaadake, härra Kobin, täna te minu käest enam ei pääse!"

Sääl tõuseb äkki Elmar Auklik ja kysib õpetajalt luba väljuda. Tema nina jookseb verd. Õpetaja lubab.

On vaid möödud mõni minut Elmar Aukliku klassist lahkumisest, kui tõuseb pusti Peeter Kobin ja kysib:

-Härra õpetaja, palun välja, ning hoides pääd tahapoolē, surudes taskurätti silmele, ta lisab: - mu nina jookseb verd!

-Kas teil ka? Imelik, kuidas kahel korraga?!

-Ei, aga varsti hakkab jooksuma, ymiseb ta õpetaja kuulmata omaette, ent hetke pärast lisab kõvemini: -jah!

-Hää kyll, minge siis päälegi, kuid tulge varsti tagasi!

Möödub minuteid, mille kestel kogu klass on syvenend õpinguisse. Siis pisut enne tunni lõppu avaneb klassi uks, ja sisse astuvad mõlemad poisid. Elmar Auklik on surund vaatitropid endale ninasõõrmeisse, kuna Peeter Kobin hoiab ikka veel taskurätti nina all, aga juure on signinend tal suur punane vereplekk ninal, mis tahab tõendada, et ta nina jooksis siiski verd.

Tund läbi.

Peeter Kobin satub õpetajaga vastamisi, kel ei ole puudu humoorigest, ja kes kõnetab Peeter Kobinat järgmiselt:

-Enk võiksite mulle öelda, palju see vere ylekanimine ka maksma läks?

-Eksite, vastab kysitav muulates.

-Teie nina jooksis siiski verd?! pärib õpetaja imestades.

-Ei, kuid vere eest ma ei maksnud sentigi!

-Nõn, olgu siis seekord! lausub õpetaja järele mõeldes, ja mõlemad väljuvad klassist, mis väriseb õppurite naerust.

O O T U S

Laa on valge.
Päeva alge
roosastab vaid õrnalt lund.

Lind on vakka,
Laulma'i hakka.
On veel varajane tund.

Puudel tummus,
nagu lummas
lasub. Näevad alles und.

Õik on valge.
Päeva alge
roosastab vaid õrnalt lund.

Tulin siia,
et taas vii
metsa taha täna sind.

Kärsik ootus,
kähklev lootus!
ah! sest pakitsusel rind.

Laa on valge,
Õik on valge,
valeyat, ah roosat lund!

Lumel sajad
suusarajad.
Need viind minust ära sind.

Milliseid neid,
dien sulnis sa neid,
oled läind mööda lund?

Milliseid neid
lamb, lamb, neid,
naased jälle mööda lund?

Tule, tule,
man mu ole!
Ihkan, ihkan, ihkan sind!

-Poiss, mis te nii hilja siin hulgute?

-Ma ei julge koju minna, isa hakkab peksma.

-Miks ta hakkab peksma?

Et nii hilja koju lähen.

Pikk ja lyhike.

Kunagi kaks karjapois-
(si sattus aasal kokku.

Yks neist oli pikergu-
(ne nagu piksevarras,
Teine jälle lyhikene
(just kui väike varvas.
Põrnitsetsid teineteist
(nad kui kaks vihast
(sokku.

Pikk see sylgas põlas-
(tavalt väiksemale
(näku:

"Häbi näha sellist sel-
(li, tyhist päkapikku.
Kes sind lolli poisipõn-
(ni vajutas nii längu?
Memmekese õrnas pihus
(jäid vist kasvult kängu!"

Lyhike nyüd tõstis nina,
(kärkis kurje sõnu:

"Kuule Koljat, vastutu-
(sele ma võtan sinu.
Kuid kui palud, andeks
(annan sulle totralegi!
Sest säääl teiba otsas
(ennist pää sul läks
(vist segi."

Nii nad sõimlesid, et
(kogu ymbrus valjult
(paukus. (K.L.)

(järg 49. lhk.-lt)

seid kohastuma olelu tegureile (kohastamine teiste olestega ja elutingimustega).

Need küsimused olid elavalt päevakorral 19. sajandi alul ja enne sedagi. Nende küsimuste lähendamiseks löödi ägedaid lahinguid ja muuti väidete-piike. Siis ilmus akri teadusetäevasse mees, kelle süra kõrvad kostusid teiste valgused ja esitas 1859. a. uurimustöö "Liikide tekkimisest", mis tekitab terve ilmas, teaduses ja kirjanduses revolutsioonilise pöörde. Oli purustet väide, et liigid on konstantsed (esimesena väljendas seda mõtet rootsi teadlane Linné), s. t., et

kõik
(järg 56. lhk.)

-Kuhu jätsid sa siis tolle õpetatud kana? Kas ma veel ikka ei saa teda näha? kärkis kärsitu peremees Juhan.

-Tead, peremees, meie Tibu kõneleb nagu päris. Kujuta ette, lähen tolle arsti juure, kana patseerib mulle vastu ja pajatab: "Tere, Juss! Sina jälle siin!" Ainult pisike viga oli temal veel: ta nimelt kogeles. Seepärast arvasime, et on parem, kui teda arstitakse veel mõni päev. Selle eest tuleks veel maksa kakskymmend krooni, ja siis on meie kanakluti kõneoskus päris korras.

-Kakskymmend krooni! See kuradi kana riisub ju mu kogu ni paljaks! Kuid annad sa mehesõna, et ta siis ikka tõesti räägib? Ja kas ta hakkabki paremini munema?

-Peremees, selles ära kahtle. Juba nyydki muneb Tibu rohkesti, muneb nimelt liinarsti lõunalaua jaoks. Muudkui kogeleb toidu nime, mida himustab syya, ja kui saab seda, kohe muneb hoopis rohkem kui vanasti kodus.

-Ah tõesti räägib, või juba kogeldes kõneleb? imestas Juhan.

-Räägib, räägib, peremees. Looda aga täitsa rahulikult minule.

Ja sai võrukael uue peotäie raha, millega ruttas linna.

Neli päeva hiljem tuli Juss, ilma kahata ja kõigeta.

-Kallis peremees, õnnetus!... Tibu rääkis juba suurepäraselt. Kogu linna rahvas käis vaatamas. Aga, nii kui mind nägi, nii kohe kysima, et kas Juhan veel varastab riigimetsast puid, kas ikka veel libitseb teenijatydrukutega? Mina vihas-

CHARLES DARWIN'I 125.6 AASTASEKS SYNNIPÄEVAKS.

Charles Darwin (1809-1882) on kuuluis loodusteadlane, mitte üks Inglismaal, vaid terves maailmas. Selle põhjus seisab selles, et Darwin viis inimsoo kultuuri edasi suurel määral. Ta oma eksperimentsete tõestustega kinnitas edene- misõpetuse õigust, millest teati kõnelda juba muistses kree- kas. Edene misõpetuse sisu seisab selles, et ta väidab kõigi keerulisemate oleste arenemist, kujunemist lihtsamaist esi- vanemaist. Nii praegu elavad kõrgemad selgroolised loomad a- arenend madalamaist selgroolisist ja need omakord põlven- vad väga lihtsaist olesist, kes ujusklesid paleozoilise teg- konna rannavetes. Seda vaadet nimetatakse darvinismiks Dar- win'i nime järgi.

Kuid Darwini pätähendus ei seisa selles õpetuses, mis pyyab seletada omavahelist oleste sugulust ja põlvenemis- lihtsamaist olesist, vaid pyyab selgitada neid põhjusi, mis sundisid olesil muutuma, arenema teiseks. Nii, näiteks, kui on leitud inimese koljusid, mis suurel määral erinevad praegusa- ja inimese omast ja lähenevad enam ahvidelle, siis tek- kib paratamatult kysimus: miks pole praegusel ajal enam lii- suguste pääludega inimesi, või mis olid need põhjused, mis sundisid tekkima teise inimtõu, raassi.

Darwin vastab sellelaadilised kysimused: loomulik valik ku alusel looduses. Loomulik valik seisab selles, et mitte kõigile olesile ei anta elamisõigust ega paljunemist, vaid ainult "loodusest äravalituile".

On ju loomulik, kui kõik paelussi munad - arvult saja miljoni ymber, mis ta produtseerib aastas - ei hakka aree- ma, et paljud - paljud neist hävib ja ainult mõned üksikud "äravalitute" hulka pääsevad, kes oma sugu edasi kannava. Kui aga igast munast tuleks uss, kes tahaks toitu, siis at- tuks õige pea terve maakera nendega ja nad ei leiaks enam lõppeks mida syya. Seepärast valitseb võitlus nende vahel. Kes on kehaehituselt tugevamad, need suudavad panna vastu välisilma halastamatuile tegureile, kui need, kes nõrgad, viletsamad peavad paratamatult hukkuma.

Selles väites peitubki suur tähendus, mis aluseks loo- mulikule valikule. Ja see mõte on tungind juba laiadesse rahvahulkadesse, kellele lauso - võitlus olelu eest, on ku- junend hyydlauseks. Selle kuulsa lause püstitas Darwin. Kõikide võitlus kõigi vastu on nähe, mis annab tugevatele, kõige kõlvulisemaile ellupääsemise võimaluse.

3/4

olesed, kes elavad praegu, on "loodud" kohe alguses. Huvitav on seejuures asiolu, et Darwin oma valikõpetuse seletuse lõi lauses - võitlus olelu eest, mille ta avastas yhiskunnas. Nimelt, tollal valitses ajajärk, kus kapitalistlik seltskonna võitlus oli täies hoos. Malthus' e tööd, mida Darwin luges õhinaga, viisid teda mõttele, kas pole looduseski säärane võitlus nagu seltskonna kihtide vahel, kus tugevamad, jõukamad kindid suruvad vaesemad kihid välja.

Sest ajast päle tunnistetakse arengus ainult evolutsiooni, kuna katastroofiline vaade, mis väitis, et loomise-akt on toimind nii mitu korda, kui palju leidub erisugusi loomade kivistusi geoloogilisis ladestuis, lykati täiesti kõrvale.

Edg. Littover.

TOIMETUSELE AVALDAMISEKS SAADET.

Gustav Adolffi Gymnaasiumi õpilasajakirja toimetus. YENY KIRJANDUSKESKTOIMKOND palub teid avaldada oma kooli ajakirjas, et YENY kirjanduskesktoimkonna poolt välja kuulutat kirjanusvõistlus tähtpäev on paljude osavõtjate soovil edasi lykatud 15. märtsile 1934.

Võistlusest võivad osa võtta E.V. keskkoolide IV ja V klassi Tallinna Kolledži I ja II kursuse õppurid.

Palume vhtlasi kaasõppurite seas õhutada energilist osavõtmist võistlusist. Auhinnad on väärtuslikud.

Žyrii koesseisu kuuluvad: kirjanik Juhan Jaik, YENY peasekretär August Meikop, YENY kirjanduskesktoimkonna esimees Voldemar Vent, magister J. Väinaste ja eesti keele õpetaja pr. Trakman.

Lisä: võistlustingimused

T O I M E T U S.

- Edgar Littover - (päätoimetaja)
- Iselmut Eötter - (ilukirjandus ja mõttesport)
- Nikolai Gryn - (tehniline toimetaja)
- Gustav Pukk - (muskelsport)
- Edmund Valtman - (artiklid ja karrikatuurid)